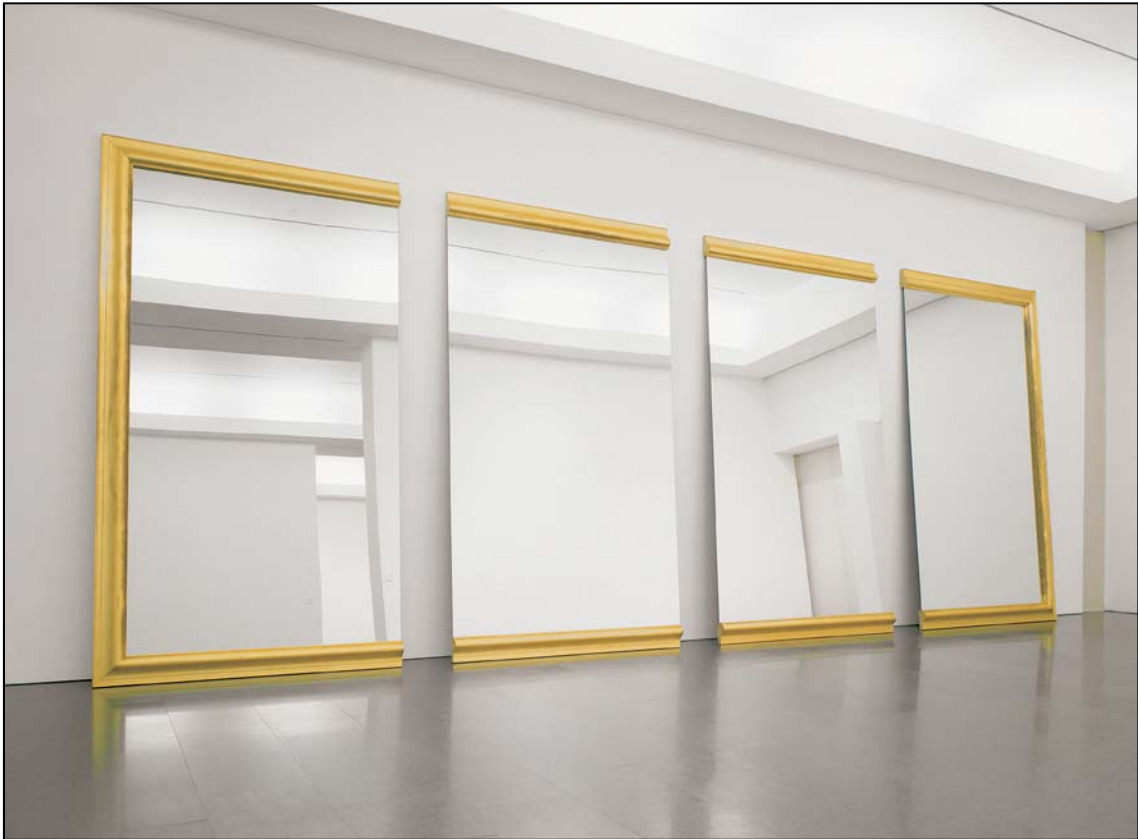

Apunts sobre l'activitat

A TRAVÉS DEL MIRALL

Un treball amb la Col·lecció MACBA *Sota la superfície* per a Escoles d'Educació Especial

Aquest és un material adreçat als i les mestres que vulguin realitzar l'activitat *A través del mirall* del MACBA, amb suports per a alumnes amb necessitats educatives especials.

A través del mirall és una activitat per endinsar-se a la Col·lecció MACBA *Sota la superfície*. Aquest document us ofereix informació sobre la Col·lecció MACBA i us proposa algunes accions per realitzar amb els i les alumnes, amb l'objectiu de preparar l'activitat i començar a treballar alguns dels temes que es tractaran al museu. Aquesta última part és la més important del document. Us animem a realitzar com a mínim alguna de les accions proposades, que evidentment us podeu fer vostres adaptant-les com cregueu convenient.

Si per les característiques dels alumnes necessiteu més informació per anticipar la visita (on anem, què farem, qui trobarem, què veurem...), contacteu amb nosaltres per valorar diferents possibilitats.

Col·lecció MACBA. Sota la superfície

S'acostuma a pensar que la pintura i l'escultura van associades a un suport; és a dir, a una superfície sobre la qual es representa alguna cosa. A vegades la superfície és el més invisible o el més insignificant en una representació. Com per exemple, quan, reflectint la realitat "tal com és", la superfície sembla desaparèixer, com en una finestra o un mirall. Però fins i tot en aquests casos, la representació sembla implicar sempre una superfície.

Les obres exposades mostren com s'ha transformat artísticament la superfície: la seva condició material, la seva capacitat de representació i les seves conseqüències crítiques. Col·lecció MACBA. Sota la superfície indaga en la noció de superfície com un lloc privilegiat d'experimentació i de sentit. El títol, per tant, no deixa de ser una invitació paradoxal: es podria dir que les obres exposades tracten de

fer emergir a la superfície el que convencionalment queda sota la representació.

En el primer àmbit de l'exposició es presenten obres que qüestionen la capacitat de representació de la pintura. Algunes transformen la concepció tradicional de la pintura, modificant o experimentant amb la superfície, i no tant amb el que s'hi representa; altres directament la destrueixen o la fan desaparèixer.

En el segon àmbit de l'exposició, s'explora l'ambigüitat de les emocions i dels significats que poden expressar els colors, les formes i els materials: una mateixa matèria o superfície pot concentrar transparència i opacitat, presència i pèrdua, bellesa i dolor, espiritualitat i corporalitat.

En el tercer àmbit, trobem obres que semblen directament extretes del paisatge de la ciutat, i que ens fan reflexionar sobre la ubicació i l'ús habitual d'aquests objectes. També l'espai íntim de la llar pot esdevenir desconegut, impersonal o inquietant. Transformant o creant nous espais, algunes obres qüestionen què significa habitar en un lloc. I, d'altra banda, els objectes quotidians que ens envolten tenen la seva memòria i guarden el pas del temps d'una manera particular. En allò que sembla insignificant, les coses deixen el seu rastre de permanència.

Accions proposades

Abans de res:

- Per descomptat no és cap obligació realitzar les accions proposades abans de visitar el MACBA. Però us recomanem i us animem a dinamitzar-ne algunes. No estan pensades per transmetre continguts i coneixements previs a la visita, però sí per despertar idees i associacions sobre el que treballarem, i en alguns casos, per emular d'alguna manera el mateix treball dels i les artistes.
- La vostra funció és fer-vos vostres aquestes dinàmiques, que no pretenen ser seguides com un manual d'instruccions. Adapteu-les i modifiqueu-les segons les edats i característiques dels vostres grups, així com de la seva diversitat sensorial, física i comunicativa. Teniu tota llibertat per treballar amb l'oralitat, l'escriptura, la imatge, els pictogrames, els gestos o altres sistemes de suport a la comunicació, així com d'ajustar el nivell de profunditat i complexitat del treball en relació a l'experiència que teniu amb el vostre alumnat.
- Cap de les accions proposades pretén assolir un resultat concret. Es tracta només d'explorar i experimentar en comú. Us animem a promoure –ja sigui durant o al final de les accions– un intercanvi entre els i les alumnes que generi punts de trobada i dissensos. Tot això no exclou, però, que decidiu portar al MACBA alguna “conclusió” del treball fet, en forma de narració, d'imatges, d'objectes, manualitats... Estarem encantats d'incorporar-ho a la visita.

Proposta 1. **Pintar, despintar, repintar...**

D'acord amb el que ens presenten algunes de les obres de la Col·lecció, es tracta d'experimentar diferents maneres de pintar. Per exemple:

- Busquem diferents superfícies “pictòriques”: diferents suports, materials, objectes o espais en els quals pintar.
- Busquem diferents matèries o substàncies “pictòriques”: diferents substàncies que facin de pintura, de pigment, fins i tot, –per què no?– algunes que no pinten.

El més important és que mireu d'utilitzar materials i objectes trobats en l'entorn quotidià, és a dir, que no tinguin en principi res a veure amb la pintura ni amb l'art en general. Poden ser objectes personals, de la llar o de l'escola.

D'altra banda, interessa experimentar com es comporten els materials, com els podem utilitzar, la seva durada i consistència..., no tant el resultat final.

Algunes idees:

- Cosmètics: pintallavis, pinta-ungles (de color o transparent), maquillatge (de llapis, de pinzell...), cremes diverses...
- Material d'oficina tipus corrector “típlex”.
- Menjar, begudes, espècies...

Idees clau que podem relacionar: **Què vol dir “sota la superfície”?**

La concepció clàssica d'allò pictòric es basa en què en una superfície es pot representar el món (real o imaginari). És a dir, en produir la ficció o la il·lusió de fer desaparèixer la superfície, i així, anar més enllà d'ella. Des dels seus inicis, la modernitat artística ha qüestionat de formes molt diverses

aquesta concepció pictòrica. Moltes de les obres reunides a la Col·lecció MACBA ho fan posant l'atenció en la superfície; treballant-la, distorsionant-la, sense pretendre anar més enllà. Per tant, paradoxalment, preguntar-se pel que hi ha sota la superfície és preguntar-se pel que se'ns revela o se'ns mostra en allò més superficial.

Això es posa de manifest en l'exploració de diferents superfícies i de diferents "maneres" de "pintar" sobre elles. Què fa de superfície? Pot ser una tela, un mirall, però també una paret, la pell... Què vol dir pintar? Amb què es pinta? Podem trobar materials típics de l'art, però també d'altres que no són gens habituals. Fins i tot, maneres de pintar sense pintar o objectes que pinten sols. Un exemple seria [*Gran Error*, d'Ignasi Aballí](#).

D'altra banda, mentre que tradicionalment la superfície pictòrica és només per mirar, algunes obres criden o atrauen altres sentits més enllà de la vista; algunes voldrien (i algunes poden) ser tocadetes, olorades, escoltades. Ho podem experimentar amb [*Concetto Spaziale*, de Lucio Fontana](#).

També hi ha obres que distorsionen, rebreguen o trenquen la superfície (que en la pintura pressuposem plana i llisa), fins a convertir-la en un objecte o una escultura. És el cas dels diferents [*Compostatges de Perejaume*](#).

Proposta 2. **Si els donem temps, les coses pintes soles...**

Algunes de les obres de la Col·lecció ens mostren com, d'alguna manera, el temps pinta les coses; o dit d'una altra manera, com les coses deixen la seva empremta o signatura, per si soles, amb el pas del temps, sense que "ningú" les converteixi en pintures.

Pensem, per exemple:

- En com la pols s'acumula en les coses, o al seu voltant, deixant la seva silueta o rastre.
- En com l'acció del clima transforma el color, la forma, el dibuix, el paisatge de les coses.
- En com les propietats dels objectes i la nostra interacció amb ells deixa rastres (empremtes de temperatures, marques, etc.)

Podeu fer dos exercicis diferents, a casa amb l'ajuda de família o companys, o a l'escola en grup:

1. Penseu i cerqueu les marques del pas del temps en les coses, o sigui, com el temps ha pintat en les coses.
 - Alguns exemples (per motivar el pensament, no per donar!): acció del sol (descoloriment de la roba o d'altres materials), de la humitat (fongs i altres "dibuixos"); rovell, esquerdes, pintura esclofollada; llums fosos; plats esquerdats, escarbotats, descolorits per l'acció del rentaplats, amb ratllades de coberts; marques a la paret de quadres, mobles; forats per tapar; roba desgastada, amb marques de pinces o d'estenedors...
2. Penseu i cerqueu les empremtes o "pistes" del nostre pas pels espais i les coses, i sigui, com els nostres cossos

també deixen empremtes, pinten sense voler, i a vegades, de forma invisible.

- Alguns exemples (per motivar el pensament, no per donar!): ditades i altes empremtes digitals sobre les coses; rebrecs a la roba (llençols); escalfor en cadires, sofàs, llits; olor característica de persones en habitacions, roba, objectes; marques o restes de menjar (cèrcols de cafè, plats bruts...)

Les accions es poden fer en grups a l'escola o a les llars, amb l'acompanyament de mestres i/o familiars. L'important és incentivar que els alumnes imaginin i busquin pels seus entorns, ajudant-los a "ampliar la visió". És molt important promoure la reflexió sobre la visibilitat d'aquestes marques (algunes són invisibles o difícils de "veure") i sobre els sentits implicats en la seva detecció.

També us animem a diversificar les maneres de "recollir" aquestes empremtes: es pot explicar què s'ha trobat, però també es poden fotografiar o dibuixar, recollir els mateixos objectes trobats, o fins i tot representar-los amb mímica o amb sorolls... (quin soroll faria el rovell o una olor? Com representaríeu amb mímica les marques, els rebrecs?)

Idees claus que podem relacionar: **Pas del temps, dol, vulnerabilitat**

D'una manera o una altra, la majoria de les obres de la Col·lecció qüestionen o aporten un punt de vista diferent respecte de la imatge clàssica de l'artista i el concepte d'Home que li és afí.

D'una banda, en molts casos ja no es considera que les obres siguin la manifestació o l'expressió del món "interior" i "propi" de l'artista. La utilització de materials del món urbà o quotidià, la re-significació d'objectes o el *ready-made*, són algunes de

les estratègies que podem veure a la Col·lecció. Però també el fet que algunes obres no semblen “fetes” per un artista sinó produïdes industrialment, o que impliquen la participació de diverses persones en la seva realització. [*À chaque stencil une révolution*, de Latifa Echakhch](#), o les diferents peces exposades de Rita McBride, en són exemples clars.

D'altra banda, el pas del temps i el seu rastre, així com la fragilitat de les coses, és també present a la Col·lecció: a vegades en el fet que les coses deixen el seu rastre sense intervenció nostra, com a [*l'Enciclopèdia*, d'Ignasi Aballí](#). O també perquè les obres, en comptes d'eternitzar les coses, mostren la marca del pas del temps. En altres casos, les obres fan referència directa al dol i la pèrdua, com [*Sense títol \(Last Light\)* de Félix González-Torres](#).

Proposta 3. Llars sense habitar

Tots vivim en espais que considerem “casa nostra”, espais propers o propis, coneguts, habituals (ja sigui la casa pròpia, la de familiars o amics, l’escola, fins i tot llocs o recorreguts de la ciutat molt habituals). Però, què coneixem d’aquests llocs? Els hem recorregut del tot? Coneixem tots els seus racons? Què és el que fa que els sentim com “casa nostra”? És perquè els coneixem completament? O perquè tenen algun/s objectes concrets? O persones determinades?

Us proposem tres tipus d’exercicis diferents:

1. Preguntem, explorem, descobrim espais i racons que, tot i formar part de casa nostra (o d’espais molt familiars), no hem vist mai, no coneixem, no sabem que existeixen o no hi podem accedir. Amb l’ajuda d’educadors o de familiars, reflexioneu, i en la mesura del possible, exploreu alguns d’aquests espais.
 - On són? Com són? Per a què serveixen?
 - Per què no els coneixíeu o no formen part dels vostres espais habituals? Hi podeu accedir? I si és que no; per què? (destaquem aspectes d’accessibilitat física)
2. Escolliu un lloc de vida (un lloc conegut, considerat com una “llar”) i feu una llista de:
 - Espais que us fan sentir còmodes, tranquils, segurs, acollits...
 - Espais que us fan sentir incòmodes, estranys, com “fora de casa”...

Podeu dinamitzar-ho analitzant el discurs descriptiu/expressiu dels participants: En quins espais passen més estona? On s’ho passen millor? On fan les activitats habituals del dia a dia? Quins espais es descriuen com a “propis” (“la meva habitació...”, “la meva classe...”) i

quins com a aliens? Quins espais s'habiten voluntàriament i quins per obligació? Quins per rutina i quins excepcionalment?

3. Juguem a fer una certa “projecció antropològica” en relació a aquestes mateixes dinàmiques: podem fer-nos preguntes similars sobre el nostre propi cos?
 - Parts del cos que coneixem molt bé, que veiem o mirem sovint, i altres que queden ocultes, amagades? Hi ha parts que no podem veure? I algunes que podem veure però no volem?
 - Incentivem una petita reflexió sobre objectes o coses que estan en el marge del que forma o no forma part del propi cos: objectes complementaris o “protèsics” del propi cos, que poden qüestionar o difuminar la frontera entre el propi cos i l'entorn, entre l'orgànic i l'inorgànic. Per descomptat, això forma part d'un treball molt delicat en el que intervé la intimitat de la persona (i justament com entenem la intimitat), però, en la mesura en què pugueu dinamitzar una reflexió al voltant d'això: quina percepció es té d'elements com, per exemple, la cadira de rodes, els sistemes de comunicació alternatius/augmentatius, un botó gàstric, o altres elements de suport similars?

Idees clau que podem relacionar: **Quotidianitat i des-familiarització**

Moltes de les obres utilitzen objectes i materials quotidians que formen part de l'entorn urbà, domèstic, o fins i tot, personal. Algunes obres ens criden l'atenció o ens fan mirar d'una altra manera coses que estem molt habituats a veure en el nostre dia a dia. En altres casos, el que fan és fer visible coses que, tot i formar part del nostre entorn, queden

amagades o invisibilitzades, com *Servants and Slaves* de Rita McBride o [Ange/de Sigalit Landau](#).

Tot això també ens permet preguntar-nos pel significat o la funcionalitat de coses que considerem evidents o perfectament adaptades a nosaltres. En alguns casos, això implica que el més conegut, el més proper o el més íntim adquireix un to d'estranyesa, com en el vídeo *Proposition d'habitation* d'Absalon.

Per qualsevol dubte en relació a aquests apunts o sobre l'activitat A través del mirall, podeu contactar-nos a educacio@macba.cat o al 93 412 14 13